ՀՆԴԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1546 — ՈՒՐԲԱԹ — 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1884 (Ն. Տ.) 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ՀԱՅԵՆԻՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՑԻՆ ԵՒ ԿԱՊԱԿԱՆ

20 *համար*

ՊԱՏՄԱՆ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ եւ գաւառաց համար 6 մէճիտ
Վեցամսեայ 3 »
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 2 դրուշ է. աւելի անգամճերու համար սակարկութիւն կը լինի:

Տէր և Տնօրէն Մ. Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՊԱՏՄԱՆ

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ եւ այլ գրութիւն պէտք է ուղղել Մ. Յ. Մելիքեան, Պապր Ալի Ճաստէսի թիւ 20 Տ. Ճիվելէկեան Էֆենտիի տպարանը:

Խմբագիր Բ. ՊՈՉԱՃԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆԻ ՎՐԱՅ

—

Վերջին օրերս շարժում մը կ'երեւի ազգին մէջ: Եկեղեցականք, երեսփոխանք, վարչական անդամք մերկանալով իրենց թմբրութիւնն կամ լաւ եւս՝ տպշութիւնն, ազգին արդի անիշխանական վիճակն և անոր դառն հետեւանքներն դէպ կ'ակնին: Լրագիրք եւս այդ ղդացման խթդման կը կանդնին, և այդ շարժումը ոգեւորելու կը միտին:

Աբեւեղք թերթն, որ ազգային իշխանութեան վիճակին վերաբերեալ խնդրոյ մէջ առաւել պահպանողական է քան յառաջդիմական, չկրնալով այլ եւս հանդուրժել, ժամանակէ մ'ի վեր սկսած էր իւր դժգոհութիւնն յայտնել ներկայ անիշխանական վիճակին նկատմամբ. և երբ պէտք կ'ըլլար խօսիլ կաթոլիկոսական անիշխանութեան վրայ, առիթը չէր փախցներ նաեւ Պատրիարքական անիշխանութեան վրայ, ակնարկ ձգելու:

Դիւտղ աչքեր կը նշմարէին այդ քարկոծմանց և ակնարկութեանց նպատակը. բայց հակառակ կուսակցութիւնը չհանգնալու կը զարներ և կը շարունակէր իւր անտարբերութիւնը, մինչեւ որ Աբեւեղք ակատ յայտնի համարձակ ներկայ անիշխանութիւնը դարմանելու հարկը քարոզել:

Ահա այս պարագային մէջ կուգանք և մենք ղինքը գիմաւորել, և լրտն ձայնակցիլ, ներկայ անիշխանական վիճակը դարմանելու հարկը գին նկատմամբ:

* * *

Աբեւեղք այդ հարկը բացատրելու համար կարեւոր յայտարարութիւն մ'ըրաւ, որ շատոնց կ'սպասուէր իշխանութեան կուսակից պահպանողական թերթէ մը:

Աբեւեղք ըսաւ.— Պատրիարքն ամենայն ինչ է Ազգ. վարչութեան մէջ:

Այս յայտարարութենէն բաւական ժամանակ առաջ, Աբեւեղք առաջնորդական վիճակայ վրայ մտածելու յօդուածի մը մէջ ըսած էր թէ, առաջնորդ մը ամենայն ինչ է իւր դաւառին համար:

Այն օրէն կ'սպասուէր թէ Աբեւեղք օր մը պիտի պարտաւորէր, կամ հանդերձեալ էր ըսել նաև Պատրիարքին համար թէ ամենայն ինչ է: Եւ ահա շատ չուշացաւ այդ յայտարարութիւնը:

Կը յիշուի թէ 4–5 տարի յառաջ այդ յայտարարութիւնն, առաջին անգամ, եղած է ազգայնն երեսփ. ժողովին մէջ, և ապա ի լրագիրս: Բայց այն ատեն և այնուհետեւ իսկ դանուեցան բաւական խղճամիտ դրիչներ, որք այդ ճշմարտութիւնն ուրանալ փորձեցին, Պատրիարքին պաշտօնը սեղմելով նկատելով վարչութեան և երեսփ. ժողովոյ որոշմանց դործադիր իշխանութեան մէջ, և Պատրիարքին՝ պատճառարանելով հրաժարքին ձեւին տակ՝ ամիսներով և մինչև իսկ տարիներով ի Պատրիարքարանէ բացակայութիւնը դոհութեամբ կը դիտէին ևն. ևն. ղորս այժմ մի առ մի յիշել հարկ չէ:

Այժմ իսկ Աբեւեղք այն կերպով չբացատրեր Պատրիարքին ամենայն ինչ լինելը, ինչ կերպով որ բացատրուած էր ասկէ առաջ երեսփ. ժողովոյ մէջ: Աբեւեղք կ'ըսէ, Պատրիարքն ամենայն ինչ է Ազգ. վարչութեան մէջ: Սակայն ճշմարիտն այն է որ Պատրիարքն ամենայն ինչ է նաև ազգային երեսփ. ժողովոյ մէջ, և բոլոր ազգին մէջ:

Սահմանադրութիւնը, և անկէ առաջ հաստատեալ Հոգեւոր և Դեղբ. ազգին ժողովները՝ Պատրիարքին անսահման իշխանութիւնը չափաւորելու համար սահմանեալ են: Սակայն փորձով տեսնուած է թէ, Պատրիարքներն ինչ որ ուզած են, զայն գործադրել տուած են Հոգեւոր և Դերագոյն, կամ կրօնական և ֆազգային ժողովոյ. նոյնպէս ազգային և ընդհանուր կամ երեսփ. ժողովոց: վասն զի,

Տէրութիւնն ազգին Պատրիարք մը կ'ուզէ. ազգին պարտքն է զայն ընտրել և ներկայել Տէրութեան, այնուհետեւ Տէրութիւնը միայն Պատրիարքը կը ճանաչէ ազգին ներկայացուցիչ և ամենայն ինչ:

Դրեթէ պարզ ձեւակերպութիւն մ'է այն ուխտը, զոր կը կատարէ Պատրիարքը Սահմանադրութեան վրայ: Եթէ քննենք Սահմանադրութեան հաստատութիւնէն ի վեր կազմեալ վարչական ժողովոյ տոմարները, հաշտարար խնդիրներ կը դանենք, յորս Պատրիարքութիւնը իւրոյ կամքը քակեցուցած են, և վարչական ժողովներն կա՛մ առ խոհեմութեան լուած են, և կա՛մ հպատակական վատուցած են ոչ-պատճառաբանեալ, (իբրեւ առնալ 1872–1873 ի վարչութիւնը). և երեսփ. ժողովը գիտնալով հանդերձ անոնց հրաժարման պատճառները, արժան գատած է լռիկ ինքիկ նոր ընտրութիւն կատարել, նոյն ինքն երեսփ. ժողովոյ խնդրոյ կարգին մէջ ևս հոգեբարոյ որոշումներ կընդնանքը գանել, որք Պատրիարքաց ազդեցութեանը ներքեւ տրուած են: վասն զի,

Դժուար և տհպակամ կը տիրէ ազգին մէջ, երբ Պատրիարքը հրաժարականն բառը բերանը կ'առնու: վասն զի,

Ա. կարգ մը անձինք, որք Պատրիարքին հետ մտերմութիւն ունենալով՝ անկէ շահ հանել կամ վառաւորուիլ կը մտաբերեն, մեծ որոտումբ կրնան հանել, մանաւանդ երբ նորընծայ երիտասարդներ ալ թռիչ տտնալու համար դործակից կամ արբանեակ ըլլան անոնց:

Բ. Դործը կառավարութեան դուռը խնալով, միջամտութիւն տեղի կ'ունենայ, որով կարգ մ'անձնց գլուխը կրնայ ցաւիլ, և ազգին մէջ կը տիրէ անիշխանութիւնը, որ աւելի վնասակար նկատուած է, քան Պատրիարքի մը կամայականութիւնը:

Այս մասին շատ բան կրնայ դրուիլ հաստատելու համար թէ Պատրիարքն ամենայն ինչ է Ազգ. երեսփոխանական ժողովոյ մէջ, Ազգ. վարչութեան մէջ, բոլոր ազգին մէջ: Բայց Պատրիարքը ժողովոյ ոչ շուտմը կը խնդրէ, և ինք տակ դործադիր իշխանութիւն կը վարէ իւր նորընծայութեան պահուն, առաջին առթին էլեռաոբաբ, երկրորդ տարին ծանաքաբ. երրորդ և չորրորդ տարիներուն մէջ, թէպետ այն կարգ մ'անձանց, որք ամեն Պատրիարքաց խնկարկուները լինելու և կոչուելու պատիւն ունին, այնպիսի ընթացքի մը մէջ կը գտնուին, որ չուզելու ձայներն ինքնին երեւան կ'երթան: Պօղոս Սրբազան 1–2 տարի աւելի վարեց իշխանութիւնը, պետական հարուածին զօրութեամբը. Խրիմեան Սրբազան ճշդ. 4 տարի, իսկ Ներսէս Սրբազան իւր չորրորդ տարւոյն մէջ իյնալու վրայ էր, երբ Հայկական խնդիրն հասաւ. այնուհետեւ վեց տարի-եւս շարունակեց, քանդի Աւետեաց երկիր կը խոստացուէր ազգին, որ վերջապէս եղիպտոսի սոխին ու սխտորին կարօտ մնաց:

Յունաց վիճակին եւս նայելով կը տեսնենք թէ, անոնց Պատրիարքաց մէջ ալ 3–4 տարւոյ պաշտօնավարութեան ժամանակին անցուցնող քիչ կայ:

Աբեւեղք, քանի որ Պատրիարքն ամենայն ինչ է, անոր գերիշխան զօրութեան դէմ ազգային իշխանութիւնն ազգասիրական ընկերութիւնը պահել պէտք է, և այս միջոցներէն մին կը նկատուի քննադատութիւնը, որ եթէ ներելի չըլլայ հրապարակային թերթերուն, դէթ երեսփ. ժողովոյ մէջ պէտք է նեարելի ըլլայ. և այդպիսի քննադատները ոչ թէ էոէլէրէ, այլ բարեխղճութեամբ պէտք է անուանել, քանդի ոչ միայն ամեն անձնական շահույ ուրացմամբ, այլ և զանազան վտանգ դայ դիմագրաւելով կարելի է այդպիսի մեծ զօրութեան մը դէմ ելնել:

* * *

Գալով Տեղապահական խնդրոյն, կ'ընդունինք Աբեւեղքի այն դիտողութիւնը, թէ Տեղապահ և Պատրիարք պէտք է ընտրուին առաջնորդական պաշտօն վարող հոգեւորականներէ: Կաթողիկոսի համար գիտողութիւն չենք ըներ, քանդի այդ ընտրութիւնը թուրքիոյ Հայոց չպատկանիր բացարձակապէս:

Աբդէն երեսփ. ժողովոյ մէջ այդ մտոք առաջարկ մը ներկայացուած էր, և շատ բանաւոր էր: Տ. Մատթէոս եպիսկոպոս, որ անդ ներկայ էր, այդ առաջարկին արդարութեան համակերպեցաւ: Յայտնի է թէ Տ. Մատթէոս Սրբազան մին է այն արժանաւոր եպիսկոպոսաց, որ առաջնորդական պաշտօն չեն վարած ցարդ: Աբեւեղք Ն. Սրբազնութեան իմաստուն, խոհական և ազգասէր բնաւորութիւնը դովելով կը ցաւեր թէ նա դաւառական պաշտօն չէր ուղեր ընդունիլ: Բայց Տ. Մատթէոս եպիսկոպոս պատճառներ ունի այդպիսի պաշտօն չընդունելու, և կրնանք հաստատել թէ, և ոչ իսկ թեկն կ'ածէ Պատրիարքութեան, որպէս զի այդ պատճառաւ Պօլսէն դուրս չելնել ուզած ըլլայ:

Իսկ Տեղապահական ընտրելի, ինչպէս նաեւ Պատրիարքական ընտրելի չենք կրնար առաջարկել, քանդի մենք ֆանաթա կուսակցութեան կը վերաբերինք. այս տեսակ ընտրութեանց մէջ առ առաւելն կըրնանք ընդունիլ յաջողութենէ ղերկենալու աչխատիլ: Ներկայ պարագային մէջ, առաջնորդական պաշտօն վարող որ և է եպիսկոպոս, ղոր ազգը կ'ընտրէ, կամ խառն ժողովին ի Տեղապահութիւնն կը կսէ, մեզ ընդունելի է. լաւագոյնն տենչը կրնայ մեր անիշխանական վիճակին չարունակութեան պատճառ լինիլ. փորձը տեսնուեցաւ 2 տարի առաջ Պատրիարքական Տեղապահութեան խնդրոյն մէջ, և 6 ամիս առաջ ալ կաթողիկոսական խնդրոյն մէջ:

Աբեւեղք կը խոստանայ թէ Տ. Մելքիսեդ Սրբազան պարկեշտ և աչխատասէր եկեղեցական մ'է, տեսած է իւր ձեռնհասութեան, ազգասիրութեան և մանաւանդ ուղղամտութեան անժխտելի փորձերն և ըստ ամենայնի արժանիք ցուցած է կոչուելու վիճակաւոր առաջնորդութենէ աւելի բարձր պաշտօններու:

Երանի թէ Աբեւեղք 6 ամիս յառաջ այս ճշմարտութեան խնդրոյն լռած լինէր, և դործակիցը Տ. Մելքիսեդ Սրբազանի կաթողիկոսական ընտրելութեան, որպէս զի այժմ Էջմիածնի Մայր Աթոռը թաւիւր չմնար:

Սակայն ամենէն առաւել մեր ուշադրութիւնը դրաւող և մեզ մխիթարութիւն տուող կէտն այն է, որ Աբեւեղք՝ Տ. Մելքիսեդ, Տ. Մատթէոս և այլ եպիսկոպոսաց արժանեաց վրայ խօսելով, կը յայտարարէ թէ, Տ. Ներսէս Սրբազանի

ՀՅԱՎԱՆ ԴՄՈՒ

—o—

Ա. Ե. Ռոստոմյանը Վ. Հովհ. Օհանյանի հետ ձեռնարկել էր հետևյալ գործողությունները՝ 1 Հոկտեմբերի և 31 մարտի միջև, 1 Հոկտեմբերի և 4 Հունվարի միջև և մարտի 31 և Հունվարի 4 միջև։

—Ինչպե՞ս կարող էր Ռոստոմը այդ գործողությունները կատարել, երբ նա Հոկտեմբերի 1-ին Ամերիկայում չէր, այլ Հայաստանում։

—Ռոստոմը Հոկտեմբերի 1-ին Ամերիկայում չէր, բայց նա իր հետ տարել էր իր ստորագրած չեկերի գրքույկները, որոնց մեջ կային ստորագրված չեկեր, որոնք նա թողել էր Ամերիկայում։

—Ինչպե՞ս կարող էր Ռոստոմը ստորագրել այդ չեկերը, երբ նա Ամերիկայում չէր։

—Ռոստոմը ստորագրել էր այդ չեկերը, որովհետև նա գիտեր, որ Հոկտեմբերի 1-ին Ամերիկայում պիտի չլինի։

—Ռոստոմը գիտեր, որ Հոկտեմբերի 1-ին Ամերիկայում պիտի չլինի

— Ա՛ն ։

— Ասա նշդիվ ծդսու մդմնայ դսի ալ ասգ ։ Էալ մասվ։

Ասա մէ, ասգ ալ ասգ իր ծդսու մդմնայ, դսի ալ ասգ ։ Ասգ ալ ասգ ։ Ասգ ալ ասգ ։ Ասգ

—Ուրեմն ասում ես, Մելքո՛ն, որ մեր հոսո՛ւմը
Նոյի ոսկե տապանի նման մի բան է, որի մեջ
ամեն տեսակ կենդանիներ են հավաքված։
—Ինչպե՞ս չասեմ, պարո՛ն, ինչպե՞ս չասեմ,
երբ ես ինքս էլ այդ տապանի մեջ եմ։
—Ո՞վ է քո կինը, ո՞վ է քո երեխաները։
—Ես ունեմ մի կին, որ ամեն օր ինձ ծեծում է,
ունեմ մի զավակ, որ ամեն օր ինձ հայհոյում է։
—Ուրեմն դու ամուսնացած ես։
—Ես ամուսնացած չեմ, պարո՛ն, ես ամուսնացրած եմ։
—Ինչպե՞ս։
—Ինչպե՞ս, որ ես ինձ ամուսնացրի։
—Ուրեմն դու ամուսնացրե՞լ ես քեզ։
—Ես ամուսնացրել եմ ինձ